

УДК 378:004.738.5

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/36-3-31>**Дмитро ПРИХОДЬКО,***orcid.org/0000-0002-4926-4790**викладач кафедри англійської мови технічного спрямування № 2  
Національного технічного університету України  
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»  
(Київ, Україна) [almanaga@ukr.net](mailto:almanaga@ukr.net)***Ольга МЕДКОВА,***orcid.org/0000-0002-9426-6613**викладач кафедри англійської мови технічного спрямування № 2  
Національного технічного університету України  
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»  
(Київ, Україна) [olga\\_medkova@ukr.net](mailto:olga_medkova@ukr.net)*

## КОНЦЕПТУАЛЬНІ МОДЕЛІ СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ МОЛОДІ В ЯПОНІЇ

*Стаття присвячена теоретичному огляду двох концептуальних моделей системи професійної орієнтації молоді в Японії, зокрема їх структурних компонентів.*

*Нині Японія по більшості показників свого розвитку вийшла на передові позиції серед найрозвинутіших країн світу, оскільки саме освіта та правильно обрана професія є одними з найвищих надбань людини в японському суспільстві. Сучасній системі освіти та профорієнтації молоді в Японії передували розробка та впровадження численної кількості концепцій та моделей, кожна з яких стала надважливим елементом для подальшої розбудови освітньої та профорієнтаційної галузей у країні. З метою пошуку потенційних шляхів для удосконалення профорієнтаційної системи молоді в Україні авторами розглянуто досвід Японії в цій галузі.*

*У статті окреслено основні пріоритети профорієнтаційної роботи з учнями. Проаналізовано особливості організації освітнього процесу в загальноосвітніх навчальних закладах Японії. Спираючись на наукові праці окремих японських дослідників в галузі професійної орієнтації, розкрито поняття «профорієнтація». Висвітлено підхід японських дослідників до процесу планування і організації професійного розвитку школярів за допомогою концептуальної моделі «Інформація-Контроль-Досвід». Визначено особливості та значущість кожного понятійного складника цієї моделі.*

*Розглянуто структуру тесту на професійну готовність. Тест на професійну готовність є одним з ефективних інструментів визначення рівня розвитку професійної свідомості школярів на різних етапах шкільного навчання, зокрема між школярами чоловічої та жіночої статі. Обґрунтовано необхідність і мету проведення профорієнтаційних заходів. Спираючись на японський досвід, авторами статті відокремлено низку рекомендацій щодо запозичення окремих елементів профорієнтаційної системи по роботі з молоддю в Україні.*

**Ключові слова:** професійна орієнтація, молодь, концепція та модель системи профорієнтації, освітній процес, професійний розвиток.

**Dmytro PRYKHODKO,***orcid.org/0000-0002-4926-4790**Lecturer at the Department of English Language for Engineering № 2  
National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute"  
(Kyiv, Ukraine) [almanaga@ukr.net](mailto:almanaga@ukr.net)***Olga MEDKOVA,***orcid.org/0000-0002-9426-6613**Lecturer at the Department of English Language for Engineering № 2  
National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute"  
(Kyiv, Ukraine) [olga\\_medkova@ukr.net](mailto:olga_medkova@ukr.net)*

## CONCEPTUAL MODELS IN THE SYSTEM OF VOCATIONAL GUIDANCE OF THE YOUTH IN JAPAN

*The given article is devoted to the theoretical overview of conceptual models in the system of vocational guidance of the youth in Japan and their structural components.*

*Today Japan has reached the top position of the world's most developed countries, as education and consciously chosen profession have always been among the highest priorities in the Japanese society. Japanese modern system of education and vocational guidance were preceded by the development and implementation of numerous concepts and models, each of which had become an important element for their further expansion. In order to find potential ways to improve the vocational guidance system of the youth in Ukraine, the authors consider the Japanese experience in this area.*

*The article outlines the main priorities of vocational guidance work with Japanese schoolchildren. Peculiarities of the educational process organization at Japanese schools are analyzed. The main priorities of the Japanese school system are defined. The necessity and purpose of vocational guidance activities are outlined. The stages of professional self-determination of a person by means of vocational guidance activities are considered. The basic approaches and directions for organizing, developing, and implementing vocational guidance activities for the youth are examined.*

*Based on the scientific works of some Japanese researchers, the term "vocational guidance" is defined. The approach of Japanese researchers to the process of planning and organizing schoolchildren's professional development with the help of the conceptual model "Information-Tests-Experiences" is analyzed. The advantages of implementation of the given model are outlined. The peculiarities of each component of the "Information-Tests-Experiences" conceptual model are considered. The vocational readiness test and its structure are investigated.*

**Key words:** vocational guidance, youth, educational process, professional development.

**Постановка проблеми.** Натепер у промислово розвинених країнах галузь професійної орієнтації, зокрема молоді, є вкрай важливим соціально-політичним інструментом, що загалом істотно впливає на їх розвиток і соціально-економічні показники. Так, вирішуючи проблеми щодо узгодження інтересів між людиною, суспільством і державою, профорієнтація повинна в повній мірі сприяти процесу професійного становлення та розвитку кожного окремого громадянина. До того ж у кожній країні профорієнтаційна робота повинна бути орієнтована на забезпечення власної економіки та інших галузей висококваліфікованими фахівцями. Для досягнення такого результату необхідно, щоб діяльність усіх учасників профорієнтаційної роботи була системно організована і керована.

Сучасна Японія в результаті успішного впровадження низки фундаментальних реформ, зокрема у сфері освіти, майже за всіма показниками розвитку вийшла на передові позиції серед найрозвинутіших країн світу. Важливою причиною такого успіху можна вважати той факт, що саме освіта і правильно обрана професія в Японії вважаються одними з найвищих людських надбань, які відіграють ключову роль у процесі особистісного розвитку та професійного становлення кожного громадянина в країні.

**Аналіз досліджень.** Питанням становлення і розвитку галузі професійної орієнтації молоді в Японії присвячено багато робіт японських науковців і дослідників. Так, власне визначенню поняття «професійна орієнтація», її цілям і структурним компонентам присвячені дослідження Т. Kanai, І. Kato, К. Kashima, Н. Tsukuda, Т. Senzaki, Р. Suzuki. Історичні етапи становлення і розвитку японської профорієнтаційної галузі висвітлені у працях Y. Mochizuki, Agnes M. Watanabe-Muraoka, S. Takeshi, R. Michitani, M. Okada. Аналіз варіативних моделей в галузі профорієнтації молоді,

зокрема перспективи їх запровадження у навчальний процес, досить широко дослідили і відобразили у своїх роботах Т. Mimura, Lawrence A. Inaba, Н. Shimomura, Н. Muroyama, К. Nishimura, Т. Komoda, І. Suzuki, Т. Nobuchi та інші.

**Метою статті** є теоретичний огляд концептуальних моделей системи професійної орієнтації молоді в Японії та їх структурних компонентів для винесення рекомендацій щодо запозичення елементів японського досвіду у вітчизняній галузі.

**Виклад основного матеріалу.** В японських закладах шкільної освіти саме вчитель бере безпосередню участь у процесі формування та прийняття рішень учнями щодо обрання ними майбутньої професії, що й розкриває головну сутність і принцип роботи профорієнтаційної галузі в цій країні. Крім того, оскільки школа є найголовнішим соціальним інститутом в японському суспільстві, система шкільної профорієнтації має не лише виховне значення, а й істотно впливає на процес формування соціально-економічного статусу кожного учня.

Насамперед необхідно зазначити, що одним з ідеологів сучасної системи профорієнтації Японії є S. Fukuyama, який охарактеризував професійний розвиток людини як безперервний і динамічний процес тривалістю у життя. До того ж, як зазначає японський науковець, особливо важливим у цьому процесі є власне період від народження до отримання нею шкільної освіти, оскільки на цьому етапі в молодій людини формується здатність до професійного самовизначення через такі процеси: 1) самоаналіз; 2) аналіз професій; 3) професійні проби (Lawrence A. Inaba, 1990: 309).

*Самоаналіз* – це процес психологічної діагностики учнів, під час якого вони самостійно оцінюють завдання, хід і результати виконання своєї роботи. Цей процес також передбачає співставлення учнями їх власних можливостей,

здібностей та інтересів з тими вимогами, які висуває щодо них певна професійна діяльність.

*Професійна проба* включає в себе комплекс заходів для проведення спеціально організованої психологічної діагностики, спрямованої на виявлення професійно-важливих якостей окремої особи шляхом проведення самодіагностики, застосування психологічних методик, виконання вправ і практичних завдань. Варто додати, що *профорієнтація* є результатом синтезу двох сфер – освітньої та економічної. Професійна орієнтація є дослідницькою галуззю з чітко вибудованою та логічною структурою.

На думку багатьох японських вчених та дослідників, серед яких Н. Shimomura, Н. Muroyama, К. Nishimura, Т. Komoda, С. Fukuyama та інші, базовою віковою групою дітей для формування в них готовності до професійного самовизначення є період навчання в молодшій середній школі терміном у 3 роки, в яку японські школярі йдуть із 12 років.

Так, однією з ключових профорієнтаційних цілей при роботі із зазначеною вище віковою групою є процес інтенсивної підготовки японських школярів до обрання ними майбутньої професійної діяльності, що передбачає:

- отримання учнями базових знань про світ професій;
- розвиток базових професійних умінь і навичок.

Системою загальної освіти в Японії передбачено, що кожен учень середньої школи бере активну участь у процесі опанування фундаментальних знань про різноманітний світ професій. Головною задачею при цьому є відбір учнями певного ряду привабливих для них професій для більш глибокого подальшого дослідження.

У результаті, враховуючи особисті нахили та здібності, учні мають бути здатними правильно обрати професійні напрями навчання, що найбільш відповідають їх запланованому професійному шляху. Крім того, педагогічний склад працівників шкільного закладу і спеціально найняті профконсультанти стають одним із найважливіших компонентів загально-розвиваючої програми школярів.

Японськими науковцями Н. Shimomura та Н. Muroyama було продемонстровано підхід до процесу планування і організації професійного розвитку школярів за допомогою концептуальної моделі (рис. 1), основна ідея якої полягає у тому, що власне процес їх професійного розвитку базується на тріаді понять «Інформація-Контроль-Досвід» (Shimomura, Muroyama, 2010: 104).

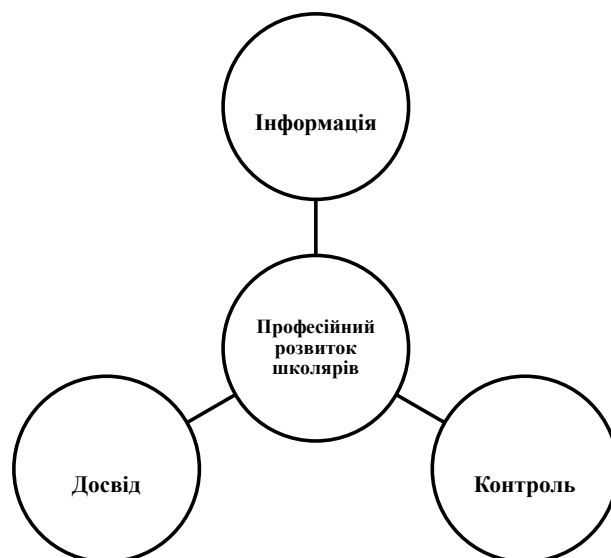


Рис. 1. Тристороння модель професійного розвитку школярів

Розглянемо окремо кожен понятійний складник зазначеної вище моделі:

**I. Інформація:** інформаційний складник безпосередньо пов'язаний із розумінням та уявленням учнів про світ професій, оскільки більшість проблем, з якими молоді люди зіштовхуються під час здійснення перших кроків назустріч професійному розвитку, виникають саме через відсутність у них базових знань про різні аспекти професійного життя дорослих і суспільства загалом. Тому саме під час шкільного навчання учні повинні бути в максимальному обсязі забезпечені необхідною інформацією для прийняття ними виваженого та правильного рішення щодо обрання майбутньої професії. Більш того, юнакам необхідно вміти правильно синтезувати накопичену інформацію, що також є одним із головних факторів під час процесу планування ними майбутньої професійної діяльності (Shimomura, Muroyama, 2010: 103).

**II. Контроль (тестування):** метою проведення контролю в рамках здійснення профорієнтаційних заходів є пошук і досягнення юнаками ключового психологічного компонента при виборі майбутньої професії – *саморозуміння*.

Так, одним із найпоширеніших інструментів для здійснення перевірки і контролю є тестування. Японськими науковцями були досліджені і практично застосовані *тести на професійну готовність* (англ. *vocational readiness tests*). Тести цього типу є одним із ефективних інструментів для визначення рівня розвитку професійної свідомості школярів на різних етапах шкільного навчання, зокрема між школярами чоловічої та жіночої статі.

Тести на професійну готовність складаються з трьох блоків завдань:

а) блок завдань «А» включає в себе 54 запитання для здійснення оцінки та аналізу професійних інтересів учня;

б) блок завдань «В» охоплює 64 запитання для виявлення професійних нахилів учня;

с) блок завдань «С» містить 54 запитання для вимірювання показника професійної впевненості учня (Shimomura, Muroyama, 2010: 109).

Варто зазначити, що наприкінці 80-х – на початку 90-х років минулого століття на міжнародному освітньому просторі з'явився *Профіль Фукуяма* (англ. *Fukuyama Profile*) – простий та універсальний засіб для визначення професійних нахилів і здібностей людини. Велика кількість науковців та освітян з Європи, США і деяких країн Азії почали активно експериментувати та впроваджувати *Профіль Фукуяма* в освітній процес.

Мета застосування *Fukuyama Profile* полягає в отриманні таких результатів:

- оцінка здатності учнів самостійно вибрати майбутню професію;

- отримання статистичних даних для подальшого планування, розробки і впровадження нових профорієнтаційних програм і заходів;

- результати оцінки ефективності впровадження існуючих професійно-консультативних заходів (Lawgense A. Inaba, 1990: 310).

Таким чином, підтримка розвитку і планування кар'єри молоді повинна бути основана на їх повному розумінні різних аспектів тієї чи іншої професії. Власне перевірка є психологічним інструментом, який сприяє інтенсифікації процесу саморозуміння і визначення власних професійних потреб, цілей, пріоритетів.

**III. Досвід:** отримання учнями практичного досвіду поза межами навчальних закладів надає їм можливість здобути необхідні практичні знання і навички, які вони не в змозі отримати за допомогою інформації та перевірки. Варто зауважити, що в Японії існують програми, які передбачають поєднання навчання та отримання практичного досвіду (Shimomura, Muroyama, 2010: 104).

Японські науковці також акцентують велику увагу на понятті *самоефективності*, що є важливим психологічним показником під час проведення профорієнтаційної роботи з учнями. На основі проведених досліджень японськими науковцями було продемонстровано, що люди з вищим показником самоефективності схильні до

прийняття більш швидких та упереджувальних рішень стосовно вибору і планування майбутньої професії та подальшого кар'єрного розвитку, в той час як у людей із низьким показником самоефективності спостерігаються труднощі з прийняттям таких рішень (Shimomura, Muroyama, 2010: 105).

Цікавою, на нашу думку, є й інша концептуальна модель, запропонована І. Kato і R. Suzuki, головною метою якої є глибинний аналіз та розуміння психологічних процесів людини, через які вона проходить під час професійного розвитку. Зазначена вище модель проходить крізь призму трьох метафоричних концепцій: «Дрейф» (англ. “*Career drift*”), «Туман» (англ. “*Career mist*”) та «Надія» (англ. “*Career hope*”) (Kato, Suzuki, 2006: 266).

R. Suzuki охарактеризував поняття “*Career drift*” як ситуацію, в якій особа, яка повинна приймати певні рішення щодо власного кар'єрного розвитку, не приймає жодних рішень з цього приводу. Причиною такого явища, на думку дослідника, є 2 ключові фактори: *особистісні* (наявність досвіду, втома та інші) і *організаційні* (політика кар'єрного розвитку співробітників тієї чи іншої організації або навчальної установи, система професійного навчання персоналу в компанії) (Kato, Suzuki, 2006: 268).

Поняття “*Career mist*” використовується для визначення стану, в якому люди відчувають труднощі у прогнозуванні певних результатів на основі прийнятих ними рішень.

“*Career hope*” – це стан розуміння людиною того, що в певний момент часу в майбутньому існує ймовірність досягнення нею певних результатів у професійній діяльності.

**Висновки.** Спираючись на японський досвід, можемо виокремити низку рекомендацій щодо потенційного удосконалення профорієнтаційної системи та напрямів її розвитку в Україні, серед яких: побудова нової концепції та моделі профорієнтаційної системи в країні, що адаптована до сучасних і динамічних у своєму розвитку умов світового ринку праці; створення на державному рівні необхідних умов для підготовки спеціалістів (профконсультантів) із надання послуг профорієнтаційного характеру; організація та впровадження системного та безперервного комплексу профорієнтаційних заходів у шкільних навчальних закладах країни; розробка та впровадження внутрішньої системи профорієнтації у всіх школах на території України із залученням кваліфікованих спеціалістів.

**СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ**

1. The education system of Japan: described and compared with the Dutch System. *NUFFIC*. 2010. Vol. 4. 22 p.
2. Kato I., Suzuki R. Career “mist,” “hope,” and “drift”: conceptual framework for understanding career development in Japan. *Career Development International*. 2006. Vol. 11. № 3. P. 265–276. DOI: <https://doi.org/10.1108/13620430610661777>.
3. Lawrence A. Inaba. The Fukuyama Profile: a vocational guidance philosophy and instrument. *University of Hawaii*. 1990. Vol. 16. № 4. P. 309–319. DOI: <https://doi.org/10.1177/089484539001600407>.
4. Shimomura H., Muroyama H. Youth career development support at school and career development. *Japan Labor Review*. 2010. Vol. 7. № 1. P. 102–118.
5. Tsukuda N. Career guidance in Japan: country report. *Asian Regional Association for Career Development*. 2001. Vol. 1. 7 p.

**REFERENCES**

1. Education system of Japan: described and compared with the Dutch System. *NUFFIC*. 2010. Vol. 4. 22 p
2. Kato I., Suzuki R. Career “mist,” “hope,” and “drift”: conceptual framework for understanding career development in Japan. *Career Development International*. 2006. Vol. 11. № 3. P. 265–276. DOI: <https://doi.org/10.1108/13620430610661777>.
3. Lawrence A. Inaba. The Fukuyama Profile: a vocational guidance philosophy and instrument. *University of Hawaii*. 1990. Vol. 16. № 4. P. 309–319. DOI: <https://doi.org/10.1177/089484539001600407>.
4. Shimomura H., Muroyama H. Youth career development support at school and career development. *Japan Labor Review*. 2010. Vol. 7. № 1. P. 102–118.
5. Tsukuda N. Career guidance in Japan: country report. *Asian Regional Association for Career Development*. 2001. Vol. 1. 7 p